

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

30E JAARGANG

DONDERDAG 20 SEPTEMBER 1945

No. 1480

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; N. J. Polak;
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
M. F. J. Cool (Redacteur-Secretaris).

H. W. Lambers — Adjunct-Secretaris.

'Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C.).
Telefoon 38340. Giro 8408.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Museumpark, Rotterdam (C.).

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Fa. H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam. (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD:

Blz.

De aanstaande geldzuivering door Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart	110
De houtvoorziening van Nederland door J. W. Gonggrijp	112
Arbeidsmarktpolitiek in verband met nood- en herstelplan II door Ir. A. N. van Mill	115
De bedrijfsorganisatie op een kruispunt door A. van Wijnen	117
Geld- en Kapitaalmarkt	118
<i>Aanteekeningen!</i>	
Bericht van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland te Rotterdam	118
Ontvangen boeken en brochures	119
<i>Statistieken:</i>	
Voornaamste posten in duizenden guldens van De Nederlandsche Bank	119

DEZER DAGEN

werd de geldsluier opgelicht. En ditmaal niet slechts een tip van den sluier. Neen, hij wordt geheel weggehaald; niets rest, dan een paar kleine biljetten — f 10. per persoon — om onze nooddrift te dekken. Zelden zal een regeeringsmaatregel zooveel begrip hebben gevonden. Er is voldoening over het doortasten en nog meer leed-vermaak. Natuurlijk worden prompt weer „zwarte” prijzen geciteerd voor de nieuwe biljetten; of zij ook betaald worden, weet de redactie — die buiten deze trans-

acties staat — niet. Diegenen, die zich laten verlokken, hùn, door alphabetische redenen vroegtijdig verkregen, nieuwe geld af te staan, mogen bedenken, dat zij misschien langer dan een week zich zonder geld zullen moeten behelpen. Niemand immers, zou er de Regeering een verwijt van kunnen maken, indien, gezien de geweldige technische moeilijkheden, de eerste loonbetaling in nieuw geld een paar dagen vertraging ondervond.

Behalve (de geldzuivering zijn er meer teekenen, (dat het weer iets begint te lijken in Nederland. Universiteiten en Hoogescholen zijn deze week heropend. Ook de economische. Hiermede is een kernpunt voor den wederopbouw in begin van uitvoering gekomen. De vraag naar geschoolde krachten op economisch gebied is momenteel zeer groot. Niet alleen in ons land. In Engeland heeft de faculteitsindeeling ertoe geleid, dat economen onder de studeerenden vielen, die voor legerdienst werden opgeroepen. De doceerenden in de economie, op hun beurt, werden aan de instellingen van hooger onderwijs onttrokken om belangrijke functies in de organisatie van het economisch leven te vervullen. Zooals „The Economist” droog opmerkt: „De leerlingen waren onnut en de leeraren te nuttig”. Zoodoende is er in Engeland een groot gebrek aan geschoolde economen. Berichten van dezelfde aard komen uit Amerika, waar van een „boom in research” wordt gesproken. De situatie is daar zoo, dat men vreest, dat de toepassing der wetenschap ten behoeve van het dagelijksch leven zooveel aandacht zal vragen, dat de ontwikkeling der wetenschap gevaar loopt. Het ware zeker te betréuren, indien deze gang van zaken ertoe zou leiden, dat de meest geschikten zich voor wetenschappelijke functies niet meer ter beschikking kunnen stellen. Het doordenken van de problemen en het opleiden daartoe is onmisbaar. Het spreekt dus vanzelf, dat ook in Nederland het studeeren en het doceeren moet kunnen worden beschouwd als een maatschappelijke taak en niet als een luxe dan wel een nevenbedrijf.

Intusschen gaat het directe werk ook door. In de haven van Rotterdam kwamen in de maanden Mei t/m Augustus 1945 in totaal 384 schepen binnen, met een netto tonnenmaat van 8,7 millioen ton, dat is 7% van de te Rotterdam binnengekomen zeeschepen over dezelfde periode in 1938, met 10% van de tonnenmaat. De totale geloste lading bedroeg in de laatste vier maanden 1.411 duizend ton, dat is 17½% van de vergelijkbare hoeveelheid in 1938. Voor bepaalde goederen lag dit percentage aanzienlijk hooger. Zoo kwam van de granen ruim 50% van 1938 binnen. En berichten uit havenkringen over de overslagcapaciteit zijn bemoedigend.

Vermelden wij tenslotte, om ditmaal een optimistisch beeld te vormen, de mededeelingen over de plannen van de Regeering, betreffende de samenwerking met het buitenland en het begin van uitvoering daaraan gegeven, door de samenkomst met vertegenwoordigers van België, Luxemburg en Frankrijk, dan zou men wel zeggen, dat in dezen herfsttijd de vruchten goed rijpen.

DE AANSTAANDE GELDZUIVERING.

Met een zeker gevoel van opluchting heeft de groote meerderheid van ons volk kennisgenomen van het door Minister Lieftinck op 12 September in een magistrale radiorede uiteengezette plan tot saneering van de geldcirculatie hier te lande. Ieder wist, dat deze monetaire zuivering komen zou, de gelukkig zeer talrijke goede Nederlanders wisten ook, dat zij komen moest. De toestand was hier langzamerhand onhoudbaar geworden. De enorme aanzwelling van den geldsomloop bestendigde de „zwarte” koopkracht, doodde bij velen den normalen werkklust en hield het herstel van ons economisch leven tegen. Men waande zich rijk, doch men was het slechts in geld; er heerscht armoede in goederen en daarin kan slechts verbetering komen, wanneer ieder weer op normale wijze aan het werk gaat. Het wegvallen van den geldwaan zal in vele gevallen ontnuchterend werken, maar dit is noodzakelijk om weer orde op zaken te stellen en de goede economische eigenschappen, waaraan ons volk zoo rijk is, weder tot volle ontplooiing te doen komen.

Men weet, dat de bedenkelijke vertraging in de doorvoering der monetaire saneering niet aan den huidige bewindsman te wijten is. Had onze Regeering bij de bevrijding van Nederland over het noodige nieuwe papiergeld beschikt, de geldzuivering zou al lang een feit zijn geweest. Dat dit papiergeld niet beschikbaar was, is niet de fout van Minister Lieftinck noch ook van zijn dadelijken voorganger Dr. Huysmans. Deze beiden hebben met groote voortvarendheid aan de voorbereiding van het zuiveringsplan gewerkt, en, had de techniek der typografie hem niet geremd, zoo zou de tegenwoordige minister zeker al eerder met zijn plan voor het voetlicht zijn getreden.

Maar nu is het dan toch zoo ver. Wij staan voor een monetair experiment in grooten stijl, eenig in de geschiedenis van ons geldwezen en ook ten opzichte van vroeger in het buitenland tot uitvoering gebrachte monetaire reconstructieplannen; uitmuntende door frisschen durf en grooten moed.

Om het historisch belang van deze zaak leggen wij hier nog even de hoofdpunten der aangekondigde maatregelen vast. Op 26 September 1945 wordt al het papiergeld (behalve nog enkele dagen voor het kopen van spoorkaartjes) waardeloos. Van het chartale geld blijft slechts de zinken pasmunt in omloop. In de eerste week zal men het moeten doen met f 10 nieuw geld per persoon, te verkrijgen tegen inlevering van oud geld. Daarnevens mag ten hoogste f 300 per gezinshoofd worden gestort op een geldkaart, welk geld later in nieuw chartaal geld wordt omgezet. De rest van het chartale geld, voorzover niet tevoren bij banken, spaarbanken of giro gestort, wordt waardeloos. Alle tegoeden bij de genoemde instellingen worden geblokkeerd. Het vermogensbezit der bevolking zal vrijwel geheel worden geregistreerd. Een drastische belasting van alle door de buitengewone omstandigheden der laatste jaren verkregen vermogensvermeerdering wordt aangekondigd, een verdere vermogensheffing in uitzicht gesteld.

Het doel van deze maatregelen is, zooals de Minister in zijn radiorede heeft uiteengezet, niet alleen het opsporen van „zwarte” winsten en „zwarte” koopkracht. Het plan heeft een veel wijdere strekking. De Minister omschreef de bedoeling als volgt:

„De geldzuivering, tezamen met verscheidene andere maatregelen, die nog zullen worden bekend gemaakt, heeft een driedelig doel. In de eerste plaats stelt zij de Regeering in staat de hoeveelheid geld in omloop binnen de gewenschte perken te brengen; in de tweede plaats biedt zij de gelegenheid een momentopname te maken van de liquide vermogensposities en een onderzoek in te stellen naar de zuiverheid van de bron, waaruit dit bezit is ontsproten; in de derde plaats verschaft zij de Regeering controle over de besteding van het geaccumuleerde

geldbezit, opdat er zorg voor kan worden gedragen, dat dit op een wijze wordt aangewend, die in overeenstemming is met de belangen van de volkswelvaart en met de behoeften van den Staat.”

Over de deblokkeering van het op 26 Septemberte blokkeeren girale geld volgt op dien dag een nadere aankondiging; de Minister acht het om begrijpelijke redenen wenschelijk, de bijzonderheden dezer maatregelen nog even geheim te houden. Toch geeft hij reeds zekere algemeene beginselen aan, die bij de deblokkeering in acht genomen zullen worden. Voor die betalingen, welke voor een vlotten gang van het bedrijfsleven noodig zijn of onaantastbare particuliere belangen raken — loonen, pensioenen, wachtgeld, financiering van het loopende handelsverkeer —, wordt uiteraard een vlote deblokkeering in uitzicht gesteld. De rest moet vooreerst dienen voor de betaling van belastingen; een deel zal het karakter van een spaarsom kunnen krijgen, waarop rente genoten zal worden; wat dan nog overblijft, zal, voorzover niet terstond na de inleveringsweek vrijgegeven, besteed mogen worden in het kader van het economisch herstel van ons land.

Dit laatste punt is van bijzonder belang. De Minister wijst er op, dat er een groote aandrang bestaat tot het kopen van goederen ten behoeve van het herstel van het productie-apparaat en van duurzame gebruiksgoederen. De behoeften aan deze goederen zijn op geen stukken na te bevredigen op korten termijn. Zij zijn lang niet allen even urgent. Het ware, volgens den Minister, niet gewenscht een ieder vrij te laten in zijn streven naar het verkrijgen van het door hem verlangde. Dan toch zou het kunnen zijn, dat minder belangrijke behoeften eerder bevredigd zouden worden dan die, welke vervulling voor het nationale herstel in de eerste plaats in aanmerking komt. Daarom moet dit alles aan een zekere, nog nader te preciseren, controle onderworpen blijven: „De tijd is voorbij, dat door een ieder naar persoonlijk goedgeunden met het geld, dat hij in het maatschappelijk proces heeft verworven, en met het bezit, aan welks vorming de gemeenschap, hetzij direct, hetzij indirect, een zoo belangrijk aandeel heeft gehad, vrij en ten eigen nutte mag worden beschikt. Dit geldt in het bijzonder voor de huidige omstandigheden, waarin door het gemeenschappelijk ervaren leed en de groote schade, die is aangericht aan de nationale welvaartsbronnen, ieder van verantwoordelijkheid voor het welzijn van volk en natie sterker dan ooit moet zijn doordrongen.”

Het plan, dat door Minister Lieftinck wordt gevolgd, kan, behoudens enkele punten, die tot eenige kritiek aanleiding geven en waarop wij nog terugkomen, ten eerste worden toegejuicht. Onze geldcirculatie is, door het in de oorlogsjaren onder Duitse persie gevoerde wabeleid, veel en veel te groot geworden. Prijs- en looncontrole hebben een ongebreidelde inflatie, die anders zeker ontstaan zou zijn, binnen zekere perken gehouden, althans in den legalen sector van het economisch leven. Het daar niet besteedbare geldsurplus werd ten deele als zweepende koopkracht aangehouden; voor een ander deel echter circuleerde het „zwart”, met alle inflatorische gevolgen van dien, welke men in afwachting van de imminente saneering juist in de laatste dagen nog eens in alle heftigheid tot uiting ziet komen. Aan dezen wan-toestand wil de Regeering thans een einde maken. Het geldsurplus moet onschadelijk worden gemaakt, ten deele door belastingheffing en daarop volgende aflossing van staatsschuld, ten deele door het in goede banen leiden van de rest.

Zulken een politiek kan niet zonder meer als deflatie worden betiteld. Ongetwijfeld zal zij deflatorische gevolgen hebben op de zwarte markt, maar ten aanzien van het legale gedeelte van het economisch leven beteekent deze gedragslijn het wegnemen van een, zonder geldsaneering bij voortdurend dreigende, verdere inflatie, die, zoodra de controle zou verslappen, niet meer te stuiten zou zijn.

Deze op afwending van ongebreidelde inflatie gerichte politiek dient te worden toegejuicht en een ieder dient haar naar de mate zijner krachten te steunen.

Nu kan deze politiek intusschen alleen slagen, indien de Regeering erin slaagt het staatsbudget op korten termijn in evenwicht te brengen en indien de credietverleening, ten behoeve van het zich herstellende bedrijfsleven, binnen redelijke perken gehouden wordt en van inflatorische smetten vrij zal blijven. In hoeverre Regeering en centrale bank in staat zullen blijken deze zware, doch geenszins onuitvoerbare, taak naar behooren te vervullen, moet nog worden afgewacht. Hoe meer men zich doordringt van de gevaren, die in dit opzicht dreigen, en van de ramp, die een ongebreidelde inflatie voor ons volk zou beteekenen, des te grooter is de kans op een goeden afloop van het geheele, grootsch opgezette, monetaire experiment.

Wij merkten zooveen op, dat er enkele punten zijn, die in het monetaire beleid van Minister Lieftinck wellicht tot eenige kritiek aanleiding kunnen geven. „Il est difficile de concentrer tout le monde et son père” en wij realiseren ons dit met betrekking tot de onderhavige materie meer dan ooit. Doch waar het hier ten deele gaat om punten, ten aanzien waarvan het regeeringsbeleid nog niet definitief verankerd is, kan het zijn nut hebben daarmede thans naar voren te komen.

In de eerste plaats geeft ons, hetgeen de Minister over de deblokkeering van de girale geldsaldi heeft gezegd, aanleiding tot een zekere ongerustheid. De Minister heeft duidelijk te kennen gegeven, dat hij niet gevoelt voor een spoedig herstel van een vrij binnenlandsch betalingsverkeer over de geheele linie, inzonderheid, omdat hij vreest, dat daardoor de talrijke te bevredigen behoeften niet naar de volgorde harer urgentie aan de beurt zullen komen.

Wij verwijzen in dit verband naar een tweetal recente en ook bij de Regeering niet onbekende monetaire saneeringsplannen¹⁾, welke beide onderling op vele punten overeenstemming vertoonen en met betrekking tot het wegwerken van het bestaande geldsurplus in dezelfde richting gaan, als thans ook door de Regeering wordt gevolgd, doch die juist ten aanzien van de deblokkeering belangrijk van elkander afwijken.

In de Nota der Tien wordt het pleit gevoerd voor spoedig en volledig herstel van een vrij binnenlandsch betalingsverkeer. Na fiscaal onderzoek van geblokkeerd geld wordt dat deel daarvan, dat definitief in omloop mag blijven, terstond vrijgegeven, terwijl de rest wordt omgezet in kortlopende staatsobligaties, door de Tien als Belastingcertificaten aangeduid. Deze B.C.'s zullen ter beurze verhandelbaar zijn, doch ter vermindering van inflatie niet belegend mogen worden; zij zullen gebezigd mogen worden ter betaling der heffingen en voorts o.a. ook voor het betalen van deviezen, door de Regeering aan het bedrijfsleven beschikbaar te stellen uit in het buitenland verkregen credieten ter financiering van den in de herstelperiode zeer omvangrijken import. Door het systeem der B.C.'s hopen de Tien onbillijkheden bij de geldblokkade te vermijden; zij, die toevallig meer geld bezitten op het oogenblik der saneering dan zij voor de komende heffingen noodig hebben, kunnen hun B.C.'s verkoopen. Door een spoedig herstel van vrij binnenlandsch betalingsverkeer kan, ondanks het daaraan verbonden gevaar der verbreking van de volgorde van urgentie der te bevredigen behoeften, het tempo van ons economisch herstel aanmerkelijk worden bevorderd. Het zooveen gesignaleerde gevaar kan overigens door de in de herstelperiode onvermijdelijke investeringscontrole, waaraan het bedrijfsleven zal worden onderworpen, aanmerkelijk worden

beperkt. Uiteraard zal men, zolang de productie zich nog niet voldoende heeft hersteld, naast toezicht op de bedrijfsinvesteeringen, overheidscontrole op prijzen en loonen nog niet kunnen ontberen. Er is echter, naar het oordeel der Tien, geen reden, om naast de reeds zoo talrijke overheidsbemoeiingen, nog een speciaal overheidsbezoek op de gelduitgaven in te voeren, nadat het zwarte en vijandige geld door den fiscus zal zijn gegrepen en het gevaarlijke geldexcedent door de B.C.'s onschadelijk zal zijn gemaakt.

Hiertegenover verdedigt de Commissie uit de Maatschappij voor Nijverheid een stelsel van strenge controle op de besteding van het geblokkeerde geld, voorzover dit niet als gevolg der heffingen wordt wegbelast of naar speciale, in dit verband ongevaarlijke beleggingen wordt overgeheveld. De urgentie-orde der behoeften vormt daarbij het hoofdargument en de voor de urgentiecontrole noodzakelijke overheidsbemoeiing wordt op den koop toe genomen.

Het is nog niet duidelijk, of de Minister het systeem van de Commissie der Maatschappij voor Nijverheid in allen deele zal volgen, maar wel kan men reeds vaststellen, dat hij een heel eind in de door deze Commissie aangewezen richting gaan wil. Dit beteekent dus wederom een uitbreiding van de staatsbemoeiing, die toch waarlijk al omvangrijk genoeg is. Het gevaar, dat, na het wegwerken van het bestaande geldsurplus en na reductie van den geldsomloop tot een redelijk te achten quantum, te duchten valt van herstel van een vrij binnenlandsch betalingsverkeer, wordt veelal overschat. Ongetwijfeld bestaat de kans, dat sommige bedrijven in de periode, waarin de productie zich nog niet voldoende heeft hersteld, tot hoogen prijs kapitaalgoederen trachten te koop en dat particulieren zich op den aankoop van dure gebruiksartikelen zullen storten; doch, nog daargelaten, dat dezulken zich in vele gevallen aan straf wegens overtreding der voorshands te handhaven prijsvoorschriften zullen blootstellen, dient vooral met betrekking tot het bedrijfsleven niet uit het oog te worden verloren, dat in een tijd, waarin de goederenvoorziening van dag tot dag beter wordt, de aankoop van dure productie-installaties bijzonder riskant is. Dit moet ook den verstandigen ondernemer duidelijk zijn en deze zal dus van een hem weder toe te kennen vrijheid van beschikking over dat deel van zijn geld, dat hij niet aan den fiscus zal moeten afdragen, met de noodige bedachtzaamheid gebruik maken. Maar deze vrijheid dient hem dan ook in het belang van het economisch herstel te worden gelaten. Men, die minder verstandig zijn, late men te zijner tijd de wrange vruchten van hun verkeerd inzicht plukken!

Nu kan men met genoegen constateeren, dat de Minister het particulier initiatief niet wil verlammen. Maar wij vreezen toch, dat een systeem van langzame deblokkeering van het tenslotte vrij te geven geldbedrag, waarbij van geval tot geval overheidsvergunning noodig zal zijn, of men het wil of niet, tot een zekere verlamming zal leiden. En dat is nu juist wat wij in de komende tijden niet moeten hebben.

Wij hopen daarom, dat de Minister bij het vaststellen der deblokkeeringsmaatregelen niet al te terughoudend zal zijn en dat hij, zoodra mocht blijken, dat het door hem beoogde systeem te stroef werkt, de teugels op passende wijze zal vieren.

Hoever de Minister uiteindelijk met de deblokkeering zal willen gaan, welk geldquantum hij naar den fiscus wil overhevelen, welk bedrag voor besparing mag worden bestemd en welk bedrag voor vrije circulatie in aanmerking zal komen, wordt voorloopig in het midden gelaten. Wij kunnen begrijpen, dat de Minister de ontwikkeling der dingen eerst eens wil aanzien, alvorens zich vast te leggen. Maar eenige indicatie zou toch in dezen niet ongewenscht geweest zijn.

¹⁾ „Nota inzake de monetaire en budgetaire positie in Nederland”, samengesteld door een groep van tien personen te Amsterdam; „Het geldvraagstuk en het schuldenprobleem”, Rapport van een Commissie uit de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel.

De Minister wil — en dat is juist het zeer aantrekkelijke in zijn politiek — het gevaar eener ongebreidelde inflatie afwenden. Maar aan een zekere mate van gecontroleerde inflatie, ten opzichte van den toestand van 1939, zal ons land toch zeker niet kunnen ontgaan. De reeds toegestane prijs- en loonsverhoogingen, waarvan vooral de laatsten wel een duurzaam karakter zullen dragen, wijzen hierop duidelijk. Hoever wil de Regeering in deze richting gaan? Hoever wil zij het totale geldinkomen der bevolking, in verhouding tot 1939, laten stijgen en hoe groot zal dus het bij dit geldinkomen passende geldquantum, dat voor deblokkeering in aanmerking komt, mogen zijn?

Deze vragen, waarop men in de beide bovenaangehaalde memoranda een duidelijk antwoord vindt, laat de Minister voorshands open. Toch is het van belang, dat de Regeering ook hierover duidelijke taal laat hooren. Naar onze meening zou vermoedelijk een stijging van den geldsomloop tot anderhalf maal het bedrag van 1939 en een dienovereenkomstig gecontroleerde inflatie van prijzen en inkomens niet onredelijk te achten zijn in de huidige situatie. Er mag echter op dit punt geen onrust en geen onzekerheid blijven bestaan. En ook dient de Regeering er in haar buitenlandsche geldpolitiek voor te zorgen, dat de koers van den gulden in het internationale verkeer overeenkomt met den graad van inflatie, die in het binnenland tenslotte toelaatbaar zal worden geacht in vergelijking tot den vooroorlogstoestand. Er liggen in de huidige situatie ook op dit punt enkele dubia, welke de Regeering spoedig tot klaarheid moge brengen.

Ten aanzien van de binnenlandsche geldcirculatie heeft de Regeering na de geldblokkade alle vrijheid van handelen. De „binnenwaarde” van het geld kan zij, bij de vaststelling van het uit de blokkade vrij te laten bedrag, fixeeren op het door haar gewenschte peil, mits zij erin slaagt het staatsbudget in evenwicht te houden en de omvang van de verder te verlenen credieten voor het bedrijfsleven behoorlijk wordt beheerscht. Met betrekking tot de „buitenwaarde” van het geld bestaat na de recente koersfixatie van den gulden ten opzichte van het pond sterling minder vrijheid. Mocht de koers van het £ niet de juiste blijken, dan zal op den duur of onze „binnenwaarde” zich bij die van het £ moeten aanpassen, of de prijs- en looncontrole hier te lande langer gehandhaafd moeten blijven en de onvrijheid in het binnenlandsch economisch leven langer moeten duren dan bij juiste koersbepaling noodig ware, tenzij alsnog tot verandering van den wisselkoers mocht worden besloten. Dit laatste is niet onmogelijk, doch het spreekt vanzelf, dat men er niet gemakkelijk toe zal besluiten.

* * *

Zoo staan wij dan aan het begin van een uiterst belangrijke periode in de geschiedenis van ons geldwezen. Minister Liefstuck heeft bij den aanvang dezer periode krachtige taal doen hooren en gezonde maatregelen aangekondigd. Het moge dezen bewindsman gegeven zijn,

ook met betrekking tot de hierboven vermelde dubia, den juisten weg te vinden. De mogelijkheid daartoe ligt open en wij zullen niet lang behoeven te wachten op de beantwoording van de vraag, of de voltooiing van de monetaire saneering hier te lande even gunstig mag worden beoordeeld, als zulk met de thans aangekondigde eerste akte daarvan het geval is.

G. M. V. S.

DE HOUTVOORZIENING VAN NEDERLAND.

Overweegt men het vraagstuk, waar Nederland het hout, noodig niet alleen voor de normale houtvoorziening, maar ook voor den wederopbouw, vandaan moet halen, dan komt men voor groote moeilijkheden te staan.

De binnenlandsche houtproductie zou, ook als zij onaangetast was gebleven, ten eenenmale onvoldoende zijn. Maar onze bosschen zijn bovendien door den bezetter op schaamteloze wijze verwoest. Rusland zal de houtvoorraden wel voor den eigen opbouw noodig hebben en willen behouden. Om gelijke redenen is het Finsche hout waarschijnlijk niet voor ons beschikbaar. Evenmin het hout van Centraal Europa, althans van de Oostelijke gedeelten daarvan. Frankrijk staat voor dezelfde moeilijkheden als wij zelf. In Europa blijft voor ons feitelijk alleen het hout van Noorwegen, Zweden en West-Duitschland over. Er schijnt overvloedig grond te zijn voor een krachtig pleidooi, dat, water in de bosschen van West-Duitschland aan hout beschikbaar is, voor een zeer ruim deel voor Nederland wordt bestemd. Maar het is te betwijfelen, of dit voor ons voldoende kan zijn. Bij leveringen door Zweden en Noorwegen van andere buitenlandsche herkomst, rijzen tenslotte de groote bezwaren van de schaarschte aan buitenlandsche deviezen.

De levering van hout door de overzeesche gebieden onder Nederlandsche vlag is in de gegeven omstandigheden dus wel buitengewoon aantrekkelijk.

Tot dusverre is deze houtvoorziening beperkt gebleven tot per jaar eenige duizenden, kubieke meters djati-hout van Java, zwaar bouwhout van Borneo, eenige honderden kubieke meters lara voor waterbouwwerken van Celebes, iets grootere massa's harde houtsoorten uit Suriname.

Het is uitgesloten, dat de behoefte van Nederland aan bouwhout bevredigd zou kunnen worden door een eenvoudig vergrooten van den invoer van dezelfde soorten, die Nederland tot dusverre uit zijn overzeesche gebieden betrok. Een tot nabij het duizendvoudige vergrooten van dien houtval is technisch niet mogelijk. Bovendien behoort een vervangen van het naaldhoutbouwhout te geschieden door een materiaal, dat daaraan niet alleen in gebruik-, maar ook in ruilwaarde nabij komt.

De nasleep van den strijd tegen Japan belet voorshands nog de exploitatie van de bosschen van Borneo en Sumatra met het oog op een afzet naar Nederland. In vredetijd zou bovendien de groote afstand voor den afzet naar Europa voor een goedkoop massaproduct, als gewoon bouwhout,

Houtinvoer van Nederland, herleid tot kubieke meters onbewerkt hout, in duizendtallen kubieke meters¹⁾.

	1929	1932	1935	1937	1938
Onbewerkt hout, ...	1.477	634	840	1.199	1.133
waarvan:					
Mijnhout	264	240	262	334	251
Cellulosehout	453	112	308	479	550
Zaaghout, rond of vierkant bekapt	571	200	169	232	195
Dwarsliggers	165	147	66	160	157
Gezaagd hout, ...	4.045	2.532	2.640	3.173	2.641
waarvan:					
Naaldhout, ...	3.858	2.350	2.475	3.026	2.512
Houtslip	37	18	41	41	34
Cellulose	349	369	457	561	417
Papier en karton	464	424	420	440	352
Totaal	6.537	4.124	4.464	5.574	4.734

¹⁾ Ontleend aan Walter Grottian: „Silvae Orbis”, Monographies du Centre International de Sylviculture No. 3.

een zeer groot bezwaar blijven. Deze bosschen zullen, voor zoover zij voor export zullen dienen, veel meer in aanmerking komen ter bevrediging van de houttekorten in China, Japan, Zuid-Afrika en de Westkust van Zuid-Amerika. Wat zacht hout betreft, tevens van Australië.

Exploitatie van de Surinaamsche bosschen.

De exploitatie van de Surinaamsche bosschen daarentegen zou voor de levering van dergelijk hout onmiddellijk kunnen worden aangepakt.

Het daarheen overbrengen van de houtkapmethoden van het „panglong“-bedrijf van Riouw is niet mogelijk. In de eerste plaats niet, omdat voor dit bedrijf, waarbij het hout door menschen uit het bos wordt geslept, niet voldoende arbeidskracht te vinden zou zijn. En in de tweede plaats niet, omdat de loonstandaard in Suriname veel hooger is dan aan den overwal van Singapore, zoodat het hout daardoor veel te duur zou worden. De boschnegerhoutkap in Suriname sleept het hout ook door menschenlijke trekkracht uit het bos. Dit hout blijft echter alleen laag in prijs, omdat de boschnegers, daarbij uitsluitend op eigen initiatief werkend, zichzelf geen dagloon in rekening brengen. Op vergroting van den houtaanvoer door den boschnegerkap kan aldus niet gehoopt worden. Bovendien is elke leverantie afhankelijk van hun wispelturigheid.

Groote hoeveelheden hout zijn alleen door machinale exploitatie („logging by steam“) uit de Surinaamsche bosschen te krijgen. Deze methode is door de Amerikanen ook op groote schaal toegepast bij de houtexploitatie van de Philippijnen¹⁾. Natuurlijk zal men in het vlakke, door bevaarbare rivieren en kreeken doorsneden, laagland van Suriname niet dezelfde methoden toepassen, als op de vulkaanhellingen in de Philippijnen. Het hoofdbeginsel blijft evenwel gelijk.

De totale houtval in de Philippijnen beliep in de jaren 1928 tot 1930 omstreeks één miljoen m³. In de jaren vlak voor den tweeden wereldoorlog het dubbele.

Een dergelijk bedrijf in Suriname zou voor de houtvoorziening van Nederland inderdaad wat beteekenen. Alleen zou het nog sneller dan in de Philippijnen tot stand moeten worden gebracht en nog meer dan daar uitsluitend op export moeten worden ingericht. Dit is alleen mogelijk door het hout, zooals het uit het bos komt, ook te exporteerden. Het verzagen van het hout en het selecteren van het hout voor de verschillende categorieën onder de verbruikers dient in Nederland te geschieden.

Als bedrijfseenheid voor het in Suriname op te zetten houtbedrijf zou men als voorbeeld kunnen nemen één der grootste houtaankeponderningen in de Philippijnen, rekening houdende met de omstandigheid, dat het hout in Suriname niet verzaagd behoeft te worden en dat er evenmin op groote schaal van railbaantransport behoeft te worden gebruik gemaakt.

Een onderneming, als hier bedoeld, werkt in de Philippijnen met een kapitaal van vier miljoen peso's (f 5.000.000), waarvan komt op rekening van: 1. Zagerij inclusief krachtinstallaties 35 %; 2. Railbaan en rollend materiaal 27,8 %; 3. Uitsleep-benodigdheden, d.z. donkey's en kabels, 7,4 %; 4. Huizen en loodsen 6,5 %; 5. Inrichting stapelplaats 4,9 %; 6. Droogovens 3,7 %; 7. Schaverij en kistenmakerij 3,4 %; 8. Auto's, telefoon, radio enz. 2,5 %; 9. Water- en lichtinstallaties 2,1 %; 10. Kampinrichtingen 1,7 %; 11. Steiger 1,6 %; 12. Werkplaats 1,5 %; 13. Vaartuigen en diverse installaties, waaronder een ijsfabriekje, 1,9%. (Zie het juist genoemde rapport pag. 151).

De productie bedraagt 4.000.000 board feet, 10.000 m³ gezaagd hout, per maand, terwijl het zaagrendement ongeveer 40 % uitmaakt. De kosten van het hout worden gesteld op 20 peso's per 1.000 board feet tot aan de zagerij.

¹⁾ „Factoren van invloed op de boschexploitatie in de Philippijnen“ door J. W. Gonggrijp en A. J. Warta „Tectona“ Dl. XXII, afl. 9, 1929).

Dat is f 10 per m³ gezaagd hout. In rondhout gerekend worden er bijgevolg per maand 25.000 m³ verwerkt met een kostprijs van f 4 per m³ aan de zagerij. Na verzaging komt het hout in de Philippijnsche onderneming, inclusief afschrijving, „overhead expenses“ en belastingen tot aan den verkoop, te staan op f 24 de m³.

Aangezien er in Suriname niet gezaagd zou worden, zou men bij het aanleggen van deze cijfers uit de practijk der Philippijnen moeten rekenen met een exploitatie-eenheid, die 300.000 m³ rondhout per jaar oplevert tegen een kostprijs van f 4 per m³. Aangezien de zagerij, de droogovens, de schaverij en kistenmakerij vervallen en men bij de bestaande mogelijkheden van watertransport in Suriname eveneens de kapitaalsuitgave voor de railbaan en voor het rollend materiaal — althans het grootste gedeelte — zal kunnen missen, zou het kapitaal van de bedrijfseenheid in Suriname niet hooger dan op de helft van de Philippijnsche onderneming, dus op f 2.500.000 kunnen worden gesteld. Het spreekt van zelf, dat hiermede niet dan een eerste, buitengewoon ruwe benadering van de kosten kan worden gegeven. Een werkelijke begroting zal niet uit moeten gaan van toestanden van bijna twintig jaar geleden aan het andere einde van den aardbol, maar van actueele, door deskundigen gecontroleerde, ramingen en offertes.

De hierbedoelde Philippijnsche onderneming werkte met 39 employe's en 1.367 arbeiders. Bij het beperken van het bedrijf tot rondhoutaanke, zou men ruw geschat ook alweer de helft van dit personeel voor de bedrijfseenheid kunnen missen. Op die basis heeft men dan voor één miljoen m³ rondhout per jaar 65 employe's en 2.300 arbeiders noodig. Of men deze in Suriname zal kunnen aantreffen, is afhankelijk van den toestand van de andere bedrijven. Wordt, zooals wel verteld werd, het bauxietbedrijf sterk ingekrompen en is er geen werk te vinden op de landbouwondernemingen, dan moet een dergelijk aantal arbeiders wel zonder bezwaar beschikbaar te stellen zijn. Anders zal men ze van buiten moeten aanvoeren. Onder de employe's zal men, zeker althans in den beginne, een aantal zeer geroutineerde „logging-men“ uit Amerika moeten aanstellen. Deze zullen echter zeer snel hun kennis en routine aan een voldoende aantal Surinamers moeten overdragen.

Alweer op grond van het vermelde, heeft men voor een miljoen m³ rondhout per jaar aan kapitaal noodig een bedrag van 8,5 miljoen gulden. De kern van de aan te schaffen outillage zal moeten bestaan uit Amerikaansche „yarding and logging machines“, zooals ze door verschillende Amerikaansche machinefabrieken worden geleverd. De fabrieken, die zich op deze machines specialiseeren, hebben uitstekend geoefende „loggers“ in dienst, die beschikken over een op alle houtgebieden der wereld, waar de machines dienst deden, bijgehouden ervaring en die kunnen adviseeren over de aanschaffing van de geschiktste systemen en modellen. Het is absoluut noodzakelijk voor het nieuwe bedrijf in Suriname van deze menschen gebruik te maken. Ter regeling van één en ander en ter voorbereiding van den aankoop van de noodige machines, zou een Nederlandsche boschtechnicus als gemachtigde van de Nederlandsche Regeering naar Amerika moeten vertrekken.

Het vervoer van Surinaamsch hout.

Het vervoer van een miljoen m³ rondhout van Suriname naar Nederland zou met houtschepen, die in de monding van de Corantijn, de Nickerie, de Coppename, de Saramacca, de Suriname, de Commewijne of de Marowijne kunnen laden, plaats kunnen vinden. De vracht van hout met de schepen van de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij kwam op omstreeks f 25 per m³ te staan. Men kan zich op het standpunt stellen, dat de houtvoorziening dermate urgent is voor den wederopbouw, dat men voor elken prijs vervoersgelegenheid beschikbaar dient te stellen. De reis naar Suriname zou men kunnen schatten op 20 dagen heen en 20 dagen terug, dus 40 vaardagen

per reis. Hierbij komen nog 14 werkdagen + 2 Zondagen of 16 dagen voor laden en 10 werkdagen + 1 Zondag of 11 dagen voor lossen, in totaal 67 dagen per reis, hetgeen vijf reizen voor elk schip per jaar beteekent. Voor het vervoer van een miljoen m³ hout zou men dan 50 schepen ad 4.000 ton moeten bestemmen.

Het is niet te verwachten, dat men aldus iets anders dan een buitengewoon duur crisis-bedrijf zou kunnen krijgen, dat men zoo spoedig mogelijk zal liquideeren, wanneer zich meer normale wereldcondities voordoen, tenzij de vracht zeer laag wordt.

De houtvester M. A. F. Dijkmans, die destijds een studiereis naar Amerika maakte, schilderde niet alleen het gebruik van de Amerikaansche houtuitsleepmachines, maar ook de toepassing van het houttransport met zeevaardige houtvloten van de Columbia-rivier naar San Francisco, een afstand van 1.200 mijl, 1920 km, over den Pacific²⁾.

Het voor het vervoer van Suriname naar Nederland geschiktste type vervoert 20 à 25.000 m³ rondhout per vlot. Neemt men aan, dat een dergelijk vlot door twee sleepboten met een snelheid van 8 km per uur over het 8.000 km traject van Suriname naar Nederland gebracht kan worden, dan vergt de heenreis 42 dagen, de terugreis leeg naar Suriname gesteld op 20 dagen, geeft 62 dagen voor de geheele reis. Gerekend, dat dit vervoer, met het oog op het weer, alleen in het zomerhalfjaar uitgevoerd kan worden, dan zou dit per seizoen en per sleepboot drie reizen mogelijk maken. Twee sleepboten vervoeren dan per jaar 60 à 75.000 m³ hout. Voor een vervoer van een miljoen m³ heeft men ongeveer 28 booten nodig, thans echter van een aanmerkelijk kleinere tonnage, terwijl ze verder slechts voor een half jaar met dit werk worden belast. Het is duidelijk, dat het vervoer daarmede zeer belangrijk goedkoop wordt gemaakt en dat daarmede de mogelijkheid wordt geopend om een boschbedrijf te ontwikkelen, dat duurzaam en van wereldbetekenis kan worden.

Voor de verdere ontwikkeling van dit plan zou het noodzakelijk zijn, het slepen van hout over den oceaan in het Westen van Amerika door een deskundige grondig te doen bestudeeren³⁾.

Het beschikbare houtareaal.

Bij de brandhoutexploitatie voor de Gasfabriek en de Koloniale Vaartuigen te Paramaribo langs den spoorweg in 1916—1922, bleek in „opgaand bosch” de soliede houtmassa aan takvrij stamhout, dikker dan 30 cm aan de basis, gemiddeld 107 m³ per ha te zijn. Door het tevens benutten van de boomen, dunner dan 30 cm diameter, en van het dikke takhout, was de opbrengt aan brandhout in dergelijk bosch 160 m³ per ha. In „savanna-bosch” werd aangetroffen 75 m³ stamhout, met een opbrengst van 112 m³ soliede massa aan brandhout. Gebaseerd op de veronderstelling, dat het niet voor timmerhout geschikte deel van het met de oceaantvloten in Nederland aan te voeren hout voor mijnhout gebruikt zal kunnen worden, kan men de houtmassa van het Surinaamsche bosch bij dezen exploitatievorm, zeer matig geschat, op gemiddeld 100 m³ per ha taxeren. Er zullen bosschen zijn, zooals de prachtige posentrie-boschen van de schulpritsen in het laagland, die een veelvoud van deze opbrengst zullen geven.

Het gedeelte van Suriname, dat gemakkelijk genoeg bereikbaar is om voor deze boschexploitatie in aanmerking te komen, kan geschat worden op 4 miljoen ha. Neemt men aan, dat 50 % daarvan voldoende houtrijk is voor den kap,

²⁾ „Tectona” 1922, blz. 123—142 en blz. 377—403.

³⁾ Hoewel het zeer speculatief is een kostprijs voor het nieuwe, nog van den grond af op te bouwen, Surinaamsche bedrijf te ramen, is het niet ondienstig op te merken, dat een kostprijs van het rondhout aan de riviermondingen in Suriname, gelijk aan den kostprijs van het hout aan de zagerij in de Philippijnen en de sleepkosten van een vlot van 20.000 m³ naar Nederland op f100.000 gesteld, f9 per m³ rondhout in Nederland zou bedragen. De verdeling en de verwerking van dit ruwe product zal een groote verscheidenheid van waarden kunnen opleveren, vanaf het, als rondhout te gebruiken, laaggeprijsde mijnhout af, tot aan timmerhout, fineerhout en hooggeprijsd meubel- en sierhout toe.

dan komt men op een totale houtmassa van 200 miljoen m³. Een houtbedrijf met een jaarproductie van één miljoen m³ zou derhalve met een omloop van 200 jaar kunnen werken. Het djatibedrijf op Java werkt met een kapturnus van 80 jaar, hetgeen mij, ten aanzien van een als boven bedoeld bedrijf in Suriname, rijkelijk hoog voorkomt. Een bestudeeren van de resultaten van de resten van de boschcultures van den opgeheven Dienst van het Boschwezen in Suriname zal nauwkeuriger gegevens over den bijgroei van de Surinaamsche bosschen kunnen opleveren. Deze studie is ook overigens noodzakelijk om de boschverjonging, die aan de exploitatie gepaard moet gaan, in goede banen te kunnen leiden. Wenscht men een schatting van de volle productie van de zoo juist vermelde twee miljoen ha Surinaamsch bosch, dan zou ik geneigd zijn om daar een jaaropbrengst van 3 à 4 miljoen m³ voor te ramen. In ieder geval behoeft, bij goed boschbeheer, bij een productie van één of een paar miljoen m³ per jaar, geen sprake te zijn van roofofbouw of van uitputting der bosschen. Het spreek echter vanzelf, dat de verjonging — natuurlijke verjonging, die practisch geen geld kost — zorgvuldig geleid zal dienen te worden.

Conditio sine qua non voor een goede functioneering van het Surinaamsche boschbedrijf is de zoo snel mogelijke wederinstelling van den Dienst van het Boschwezen in Suriname. Daarvoor kan gebruik worden gemaakt van de voor Indonesië bestemde houtvesters met verlof en van de in Wageningen opgeleide jonge boschbouwkundigen, die daarmede tegelijkertijd een practischen leertijd zullen krijgen, die later voor hun verdere werk in het Oosten van het uiterste gewicht zal zijn.

De organisatie van een groot houtkapbedrijf in Suriname zal over goede kaarten met een nauwkeurig overzicht van den bestaanden toestand van het bosch moeten beschikken. Men kan niet werken met gegevens, die twintig of dertig jaar oud zijn. Door houtkap, boschvernieling door den nomadischen landbouw van de bevolking of door natuurrampen (verandering van grondwaterniveau of door brand), kan de toestand van bepaalde gebieden ingrijpend zijn veranderd. Het is daarom voor een met de uiterste snelheid in werking brengen van een grooten houtkap van het grootste gewicht, de luchtkaarteering van de in aanmerking komende landstreken onmiddellijk ter hand te nemen.

In het voorgaande is de ontwikkeling van een groot houtbedrijf in Suriname uitsluitend gezien als Nederlandsch belang. Het spreekt echter van zelf, dat een energiek en technisch rationeel uitbuiten van de voorhanden natuurlijke rijkdommen niet alleen komt ten bate van Nederland en Nederlands naam in de wereld, maar ook ten bate van Suriname. Suriname kan er met trots op wijzen een aanzienlijk deel van het aluminium der geallieerde vliegtuigen te hebben geleverd. Hoeveel te meer zal het op prijs stellen het onmisbare hout voor den wederopbouw van Nederland te kunnen produceeren. Er ontstaat niet alleen gelegenheid voor goed betaald werk, maar de exploitatie van het publieke domein kan ook rechtstreeks belangrijke baten opleveren, die de landshuishouding voor een belangrijk gedeelte zullen kunnen bekostigen. In welken vorm het bedrijf geleid zal worden, is een vraagstuk van practische politiek. De eerste stappen zullen ongetwijfeld het snelst en effectiefst door een staatsbedrijf kunnen worden gedaan. Maar het particuliere initiatief zal bij de distributie van het product zeer stellig en altijd van belang zijn en het schijnt gewenscht om het als aannemer bij het bedrijf zelf ook verschillende taken toe te bedelen. Of het bedrijf tenslotte aan houtkapconcessionarissen kan worden toevertrouwd, lijkt zeer twijfelachtig. Maar als mogelijkheid mag die oplossing niet uit het gezicht worden verloren.

Dat Suriname tevens in aanmerking kan komen als leverancier van hout voor de wereldmarkt, is minder waarschijnlijk te achten en wel, omdat het succes van het bovenbeschreven schema onmiddellijk groote concurrentie van

niet alleen Britsch en Fransch Guyana, maar vooral van de bosschen van de reusachtige gebieden van de Amazone en de Orinoco en van tropisch West-Afrika in het leven zal roepen. De werk- en levensgemeenschap Nederland—Suriname zal zich in die toekomst hebben te handhaven.

Conclusie.

Wanneer men het voorgaande recapituleert, zou, behalve den opkoop van hout uit het buitenland en ter beschikkingstelling van hout uit de bosschen van West-Duitschland, de houtvoorziening van Nederland vereischen:

1. de onmiddellijke wederinstelling van den Dienst van het Boschwezen in Suriname en de detachering daarheen van houtvesters van den Dienst van het Boschwezen in Nederlandsch-Indië en van pas opgeleide boschbouwkundigen van Wëgeningen;

2. een regeeringsopdracht voor een studiereis naar de Westkust van Noord-Amerika, ter onderzoek van de ontwikkeling van het vloten van hout over den oceaan, en voor een studiereis naar de fabrieken van houtuitsleepmachines in Amerika, ter voorbereiding van den aankoop van machines voor een groote gouvernementsexploitatie in Suriname, en de tewerkstelling in Suriname van Amerikaansche instructeurs voor het inwerkingstellen der machines;

3. de onmiddellijke uitvoering van een luchtkartering van Suriname, voorzoover gelegen op minder dan 150 km van de kust;

4. door de Regeering te treffen maatregelen, ter voorbereiding van een toepassing op groote schaal in Nederland van het Surinaamsche hout als bouw- en werkhout in den meest uitgebreiden zin van het woord (ook voor triplex enz.) voor dwarsliggers en voor mijnhout.

J. W. GONGGRIJP.

ARBEIDSMARKTPOLITIEK IN VERBAND MET NOOD- EN HERSTELPLAN II.

In mijn vorig artikel in dit blad over dit onderwerp¹⁾, werd aangegeven, dat het voor het welslagen van het nood- en herstelplan noodig is: dat op korten termijn wordt overgegaan tot een algeheele arbeidsregistratie; dat het ontslaan en aanstellen van arbeiders wordt gebonden aan een toestemming; dat de mogelijkheid van de invoering van den arbeidsdienstplicht wordt geopend en dat deze trits van maatregelen voor het voeren van een passende arbeidsmarktpolitiek in handen zou moeten worden gelegd van het orgaan, dat belast is met de ordening van de arbeidsmarkt, welk orgaan uiteraard nauw zal moeten worden betrokken bij de samenstelling en de uitvoering van het nood- en herstelplan.

In dit artikel zal overeenkomstig het slot van mijn vorig artikel onder de oogen worden gezien, of het, mede gelet op het groote aantal niet werkende arbeiders in tal van bedrijven en beroepen, niet beter is op de arbeidsmarkt dezelfde vrijheid te doen ontstaan, als vóór den oorlog bestond en dan door indirecte middelen te trachten den arbeidsstroom te leiden in die richting, welke voor de uitvoering van het nood- en herstelplan het meest aanbevelenswaardig is.

Te dien opzichte moge vooraf worden opgemerkt, dat vóór den oorlog hier te lande een economie bestond, waarin de vrijheidstendenzen den boventoon voerden, zij het ook, dat door middel van indirecte middelen hier en daar eenige leiding van bovenaf werd gegeven. Het is duidelijk, dat bij een dusdanige vrije economie ook een vrije arbeidsbemiddeling behoort, in dien zin, dat geenerlei verplichting tot arbeidsregistratie, tot het vragen van toestemmingen voor aanstelling en ontslag en tot het aanvarden van aangewezen arbeid (behoudens intrekking van uitkeeringen op grond van werkloosheid) bestond.

Thans, na den oorlog, is van een vrije economie geen sprake meer; in tegenstelling daarmee zal de geleide

economie, welke gedurende de bezettingsjaren haar intocht heeft gedaan, voorloopig, althans gedurende de uitvoering van het nood- en herstelplan, haar stempel op het bedrijfsleven blijven drukken. Derhalve ligt het voor de hand, dat als complement van deze geleide economie ook een geleide arbeidsbemiddeling noodig zal zijn, om de doeleinden dezer geleide economie te kunnen verwirkelijken. Als deze voor de hand liggende conclusie juist is, zal derhalve uit een nadere analyse moeten blijken, dat bij een vrijgelaten arbeidsbemiddeling de arbeidsstroom niet door indirecte middelen kan worden geleid in die richting, welke voor de uitvoering van het nood- en herstelplan het meest aanbevelenswaardig is.

Bij den aanvang van deze analyse dient vooraf te worden opgemerkt, dat bij het toepassen van indirecte middelen, om den arbeidsstroom in de gewenschte richting te leiden, toch van tevoren moet worden geweten, hoe de arbeidsstroom, die geleid moet worden, is samengesteld; derhalve kan aan de arbeidsregistratie niet worden ontkomen. Zou dit worden nagelaten, dan kan niet in de verste verte worden geschat, welk plan met de onbekende beschikbare arbeidskracht kan worden uitgevoerd. M.a.w. bij een zoodanige situatie moet worden gevaren in een dichten mist, waardoor maar al te gemakkelijk een schipbreuk of ernstige averij kan ontstaan.

Aangaande de indirecte middelen om den arbeidsstroom in de gewenschte richting te leiden, kan worden opgemerkt, dat hiervoor in de eerste plaats in aanmerking komt het toewijzen en verdeelen van de grondstoffen en energie op zoodanige wijze, dat alleen die goederen, welke op grond van het nood- en herstelplan voor vervaardiging in aanmerking komen, kunnen worden geproduceerd. In dit geval zullen alleen die bedrijven, welke een toewijzing voor grondstoffen en energie hebben ontvangen, kunnen werken en zullen ook alleen die bedrijven vraag op de arbeidsmarkt uitoefenen.

Op deze manier zal aan de vraag op de arbeidsmarkt niet steeds op de meest gunstige wijze worden voldaan, daar het maar al te dikwijls zal voorkomen, dat op deze wijze arbeiders worden onttrokken aan andere plaatsen, waar zij eigenlijk niet kunnen worden gemist, omdat de bedrijfstak of het bedrijf, waarin zij werkten, een hoogere prioriteit heeft dan de werkzaamheden, waarheen zij zich hebben begeven. Ook kan het voorkomen, dat op deze manier arbeiders worden weggetrokken van andere plaatsen met dezelfde prioriteit, waar zij efficiënter hadden kunnen werken, omdat de oorspronkelijke werkzaamheden beter met hun beroep of aanleg strookten. Het hiervoren genoemde voorbeeld, waarbij de behoefte aan arbeiders voor den wederopbouw gedeeltelijk werd gedekt door arbeiders uit de mijnbedrijven, den landbouw en het transportbedrijf, illustreert een en ander voldoende. Zouden deze bezwaren in tijden van betrekkelijk gunstige welvaart als prijs voor de verkregen volledige individuele vrijheid kunnen worden aanvaard, in een periode, waarin vrijwel aan alles te kort is en waarin alleen arbeid en nog eens arbeid verbetering kan brengen, is een dusdanig verschijnsel wel zeer bedenkelijk.

Bovendien kan het, als op deze wijze aan de vraag op de arbeidsmarkt wordt voldaan, nog voorkomen, dat, terwijl er arbeiders worden onttrokken aan andere plaatsen, waar zij eigenlijk niet kunnen worden gemist of waar zij efficiënter hadden kunnen werken, in nog andere bedrijfstakken overtollige arbeiders overblijven, die wellicht ook voor de te vervullen arbeid in aanmerking hadden kunnen komen, doch die niet in staat zijn, de opengevallen plaatsen te bezetten van de arbeiders, die de te vervullen arbeid zijn gaan verrichten. In het reeds meergenoemde voorbeeld, waarbij bijv. mijnwerkers, landarbeiders of transportarbeiders voor den wederopbouw gaan werken, kan het voorkomen, dat nog overtollige arbeidskrachten voorkomen onder de ongeschoolden van diverse bedrijfstakken en onder de arbeiders in de steenindustrie, in de

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 12 September 1945.

chemische nijverheid, in de kurk- en stroofabricage, in de kunstnijverheid, in de rubberindustrie, in de papierfabricage, in de textielnijverheid e.d., die de bewuste werkzaamheden bij den wederopbouw, bijv. graafwerk, hadden kunnen verrichten, terwijl deze arbeidskrachten niet zoo maar als mijnwerker, landarbeider of transportarbeider kunnen worden te werk gesteld. Het resultaat is dan wel, dat aan de vraag, uitgeoefend door de wederopbouwwerkzaamheden, is voldaan, doch dat bijv. in het mijnbedrijf, den landbouw, het transportwezen tekorten, althans moeilijkheden, in de personeelsvoorziening zijn opgetreden en dat in andere bedrijfstakken nog niet te plaatsen overschotten bestaan, terwijl bij een goede reguleering geen moeilijkheden in mijnbedrijf, landbouw, transportbedrijf waren voorgekomen, de wederopbouwwerkzaamheden voortgang hadden kunnen vinden door de tewerkstelling van overtollige arbeidskrachten uit andere bedrijfstakken en dat in die andere bedrijfstakken de druk der werkloosheid zou zijn verminderd.

Kunnen bij uitsluitende toepassing van het middel van grondstoffentoewijzing, naar uit het bovenstaande blijkt, bedenkelijke incongruenties voorkomen, bovendien moet niet uit het oog worden verloren, dat deze grondstoffentoewijzingsmethode op den duur haar gevoeligheid gaat verliezen, omdat langzamerhand eenige voorraadvorming zal optreden, terwijl ook rekening moet worden gehouden met het feit, dat diverse grondstoffen zich leenen voor de productie van verschillende uiteenlopende goederen. Bovendien kan het middel der grondstoffentoewijzing niet van beteekenis zijn voor die bedrijfstakken, waarvoor geen grondstoffen worden vereischt, of waar niet of vrijwel niet met grondstoffen kan worden gemanipuleerd, zooals de mijnbouw, de landbouw, de visscherij, de handel, het verkeer, het bankwezen, de vrije beroepen e.d.

Zoo zal dus, om een voorbeeld te noemen, het middel van grondstoffentoewijzing moeten falen, als zich het geval voordoet, dat in takken van bedrijf, waarvoor geen grondstoffen worden vereischt of waar niet met grondstoffen kan worden gemanipuleerd, bijv. handel, verkeer, bankwezen, reeds een genoegzame arbeidsbezetting bestaat in verhouding tot de arbeidsbezetting van andere bedrijfstakken, zoodat verdere aantrekking van arbeid dient te worden afgeremd om bezwaren bij de personeelsvoorziening in die andere bedrijfstakken te voorkomen. Evenzoo zal dit middel moeten falen, als niet de aantrekking, doch de afvloeiing van arbeid in bedrijfstakken, welke voor de methode van toewijzing van grondstoffen ongevoelig zijn, bijv. de mijnbouw, de landbouw, het verkeer e.d., moet worden tegengegaan.

Als een volgend indirect middel kan worden genoemd het treffen van prijspolitieke maatregelen en wel zoodanig, dat door een iets hoogere prijszetting de productie van goederen, resp. de verleening van diensten, welke passen in het nood- resp. herstelplan, wordt aangemoedigd en dat omgekeerd door lagere prijszetting de productie van andere goederen, resp. de verleening van andere diensten, wordt afgeschrikt. Op soortgelijke wijze kan door loonpolitieke maatregelen indirect invloed worden uitgeoefend en wel door het toekennen van hoogere loonen voor die beroepen en bedrijfstakken, waarheen de arbeidsstroom moet worden getrokken en het bepalen van lagere loonen voor de beroepen en bedrijfstakken, waarvan de arbeidsstroom moet worden afgehouden. In de practijk zullen deze beide middelen nauwelijks toepassing kunnen vinden, omdat de daaraan verbonden economische en sociale consequenties veelal te verstrekkend zullen zijn.

Wanneer derhalve voor de praktische toepassing der indirecte middelen eigenlijk alleen het middel van de toewijzing van grondstoffen en energie in aanmerking komt, dan wil dit dus zeggen, dat de daarmede te bereiken reguleering uitsluitend beperkt blijft tot die bedrijfstakken, waar met grondstoffen metterdaad kan worden gemanipuleerd en dan nog onder de reserve, dat deze reguleering

verre van volkomen is en dat dit middel aan gevoeligheid verliest, als de grondstof voor verschillende uiteenlopende goederen kan worden gebruikt en als er voorraadvorming optreedt. In de overige beroepen en bedrijfstakken zal het onder omstandigheden evenzeer noodig of wenschelijk kunnen blijken, de toevloeiing of afvloeiing van arbeidskrachten af te remmen en dan rest, als prijs- of loonpolitieke maatregelen, zooals meestal het geval zal zijn, ook geen uitkomst kunnen brengen, alleen het middel van het binden van aanstelling en ontslag aan een toestemming. Als echter uit dergelijke beroepen en bedrijfsklassen de afvloeiing moet worden tegengegaan (bijv. uit den mijnbouw of uit den landbouw), dan is het niet voldoende om alleen voor deze beroepen en bedrijfstakken het binden van het ontslag aan een toestemming in te voeren, aangezien het dan maar al te makkelijk zal vóór komen, dat mijnwerkers of landarbeiders toch hun dienstverband verbreken, als zij weten, dat zij elders zonder bezwaar in dienst kunnen treden, m.a.w. het binden van het ontslag in eenige beroepen en bedrijfstakken aan een toestemming zal, om dezen maatregel voldoende effectief te maken, met zich moeten brengen het binden van de aanstelling in andere beroepen en bedrijfstakken aan een toestemming. Ook zal in dit systeem aan een arbeidsdienstplicht niet kunnen worden ontkomen, teneinde de ondanks deze maatregelen toch afgevoelde arbeiders weder terug te brengen naar de beroepen en bedrijfstakken, waaruit zij afkomstig waren en alwaar zij niet kunnen worden gemist.

Uit een en ander moge zijn gebleken, dat bij het middel van grondstoffentoewijzing de toepassing van de reguleeringsmaatregelen, welke hierboven werden omschreven, niet zal kunnen worden gemist. Dit wil uiteraard niet zeggen, dat het middel der grondstoffentoewijzing als overbodig ter zijde kan worden gesteld; integendeel het zal de toepassing van deze maatregelen stellig vergemakkelijken, aangezien dientengevolge door de uitvoerende organen der arbeidsmarktpolitiek (de gewestelijke arbeidsbureaux) in veel minder gevallen tegen de wenschen van werknemers en werkgevers in zal behoeven te worden ingegrepen.

Tenslotte kan nog worden opgemerkt, dat sommigen zouden kunnen aanvoeren, dat deze maatregelen toch eigenlijk van Duitschen oorsprong zijn, dat zij deswege bij ons volk veel weerstand zullen ontmoeten en dat zij in den Duitschen tijd zoo veelvuldig zijn ontdoken, dat gevreesd moet worden, dat zij ook thans niet het gewenschte effect zullen sorteeren.

Te dezen aanzien kan in de allereerste plaats worden opgemerkt, dat zij in andere landen, en met name in Engeland en Amerika, evenzeer zijn toegepast, zoodat zij stellig niet als van Duitschen oorsprong mogen worden gedisqualificeerd. De bewuste maatregelen zijn niet anders dan een internationaal erkende en toegepaste techniek, om in een periode van straf geleide economie den arbeidsstroom in de gewenschte richting te leiden. Dat deze techniek in den Duitschen tijd op een hoogst impopulaire wijze is misbruikt, veroordeelt niet de techniek als zoodanig, doch de Deutsche machthebbers, die haar op de meest wreede en onbarmhartige wijze hebben toegepast. Het feit, dat de in den Duitschen tijd toegepaste geleide economie is misbruikt om ons land te ontblooten van zijn hulpbronnen, leidt toch immers ook niet tot een veroordeeling van de geleide economie als zoodanig, evenmin als de omstandigheid, dat onze gevangenen zijn misbruikt voor het opsluiten van een deel van de bloem onzer natie, leidt tot een veroordeeling van het gevangeniswezen. Wordt echter de techniek, om den arbeidsstroom in de meest gewenschte richting te leiden, op Nederlandse wijze rustig en bezadigd toegepast en omkleed met de noodige waarborgen — in dien zin, dat de georganiseerde werkgevers en werknemers in den vorm van adviseerende vertrouwensinstanties of beroepscommissies wor-

den ingeschakeld —, dan behoeft m.i. niet te worden gevreesd, dat stootende voorvallen zullen optreden.

Dat deze maatregelen in den Duitschen tijd veelvuldig zijn ontdoken en dat zij daardoor lang niet dat effect hebben gesorteerd, als anders mogelijk zou zijn geweest, is ongetwijfeld juist. Echter moet niet worden vergeten, dat een zeer groot deel van de ambtenaren van de arbeidsbureaux hieraan meedeed (het simpele feit, dat niet minder dan 20% van het personeel van de gewestelijke arbeidsbureaux het slachtoffer is geworden van Duitschen druk en terreur, maakt wel duidelijk, dat, waar lang niet alle tegenwerkende ambtenaren door de Duitschers zijn gesnapt, een zeer hoog percentage der ambtenaren, voorzover zij daartoe uit hoofde van hun werk in staat waren, heeft meegeholpen aan het ontduiken). Evenmin moet over het hoofd worden gezien, dat nagenoeg de geheele bevolking haar medewerking verleende, als voorgeschreven maatregelen niet werden nageleefd, uit het besef, dat in dit opzicht alles moet worden gedaan wat redelijkerwijze mogelijk was, om de Duitsche plannen te doen stranden (schrijfclubs van Z-kaarten). Deze beide factoren vallen thans weg. Immers noch voor de ambtenaren, noch voor de bevolking bestaan redenen om de bewuste maatregelen te helpen ontduiken. Integendeel, wanneer de bevolking door een doelmatige voorlichting duidelijk wordt gemaakt, dat de voorgestelde maatregelen ten doel hebben om haar door tusschenkomst van het nood- en herstelplan zoo spoedig mogelijk een beter welvaartsniveau te bezorgen, dan kan m. i. bij de bevolking en het bedrijfsleven een zoodanig werkelijkheidsbesef worden verwacht, dat van een ontduiking van deze maatregelen op een enigszins belangrijke schaal geen sprake zal zijn.

A. N. VAN MILL.

DE BEDRIJFSORGANISATIE. OP EEN KRUISPUNT.

De opbouw van de bedrijfsorganisatie staat in Nederland in het teken van volle belangstelling. Het valt echter daarbij op, dat meer aandacht wordt besteed aan den vorm der organisatie, dan wel aan de taak, die zij te vervullen zal krijgen. Deze vorm is belangrijk, het wordt grif toegegeven, echter de te vervullen taak is belangrijker en pas wanneer die taak duidelijk voor oogen staat, kan de juiste organisatievorm worden gevonden.

Wanneer men kennis neemt van wat er zich afspeelt op dit terrein, dan kan men zich niet onttrekken aan den indruk, dat het te bereiken einddoel veel te eng wordt gezien en in ieder geval het zwaartepunt niet op de juiste plaats dreigt te worden gelegd. Immers, sterk domineert de opvatting, dat het gaat of althans in de eerste plaats gaat om de behartiging van de bedrijfsbelangen der leden. Dit in navolging van de zgn. Woltersom-organisatie, waarvoor dit als basis in het statuut wordt aangegeven.

Hiertegen dient positief stelling te worden genomen; een veel breeder terrein dient bestreken te worden. Zeer zeker kan met een publiekrechtelijk orgaan één en ander tot stand gebracht worden voor de leden, waar een vrije vereeniging door innerlijke tegenstellingen niet aan toe kan komen. Maar haar taak ligt toch in hoofdzaak elders. Zij moet ook zijn het adviseerend en eventueel uitvoerend orgaan voor de Overheid bij haar zeer omvangrijke taak van het beheerschen van het bedrijfsleven. De noodlottige situatie van ons technisch kunnen en economisch falen in het maatschappelijk leven moet eenmaal overwonnen worden. Men kan het samenvatten in deze algemeene formuleering: het georganiseerde bedrijfsleven moet met de Overheid medewerken en samenwerken om te komen tot een meer *algemeene* welvaart. De ontvreemding is bij den weldenkenden en sociaal voelenden mensch algemeen. Men kan niet meer genoegen nemen met een samenleving van schrijnende tegenstellingen; met haar verwarring en

vernietiging scheppende elementen. De Overheid heeft hier een groote taak, waarbij het bedrijfsleven de adviseerende en zoo noodig uitvoerende rol heeft te spelen. Dit gezamenlijke doel dient daarom ontwijfelbaar als primair aangezien te worden.

Nederland is thans weer vrij zijn eigen werk-organisatie op te bouwen. Natuurlijk staat alles nog sterk onder den invloed van wat de jaren van oorlog en bezetting als erfenis achterlieten, waardoor de slagruimte voor Overheid en bedrijfsorganisatie nog te gering is. Maar dit mag niet er toe voeren, dat men het einddoel uit het oog gaat verliezen en ten opzichte van den opbouw van de bedrijfsorganisatie gelegenheidswerk gaat doen.

Helaas kan men, zelfs met veel goeden wil, nog niet een ernstig streven naar de geoemde doelstelling ontdekken. Integendeel stuit men overal op een zoo duidelijke en forsche behartiging van de bedrijfsbelangen zelve, dat zonder overdrijving kan worden aangenomen, dat de naar de Overheid gerichte zijde van het werk der bedrijfsorganisatie nog onvoldoende aandacht heeft.

Natuurlijk zijn hiervoor vele en velerlei verontschuldigingen, zooals deze steeds in flinke mate in voorraad zijn, wanneer het gaat om de keuze tusschen eigenbelangen en die, welke met den buurman gedeeld moeten worden. En de omstandigheden werken hiertoe zeker niet mede. Het eigen bestaan is tengevolge van oorlog en bezetting wel heel erg in het middelpunt komen te staan. Een altruïstische levenshouding komt meer en meer in de knel, wanneer het bloote bestaan als factor zoo'n groote rol gaat spelen. Dit alles kan volkomen erkend worden en de noodzaak, om hier alle aandacht aan te schenken, volkomen worden aanvaard, maar dat mag geen aanleiding zijn nu bij den opbouw van toekomstapparatuur daardoor zich te veel te laten leiden. Niet vergeten mag worden, dat, wanneer niet van den aanvang af een strenge richting wordt bepaald en gehandhaafd, men straks aan de zijde van de Overheid en van de bedrijfsorganisatie beiden voor ontzachtingen zal komen te staan, waardoor alle spanningen, die er liggen tusschen het behartigen van eigenbelangen en het ruimte maken voor het algemeen belang, nog zullen moeten worden overwonnen, uitgevochten dan, wanneer het hoog tijd wordt, hoog tijd is, om tot energieke daden te komen, die ons uit de diepte van verwarring en verval moeten doen uitstijgen.

Een goed fungerend bedrijfsleven is werkelijk geen klein doel. Alleen hiermede is het hogere doel, een algemeene welvaart, te bereiken. En in een tijd van ontredning van dit bedrijfsleven weegt dit heel zwaar. Maar het criterium blijft, dat de algemeene welvaart het groote einddoel moet zijn. Men benadert dit niet, wanneer niet ten voeten uit de bedrijfsorganisatie hierop wordt ingesteld. En wat nog belangrijker is, degenen, die daarin leiding zullen hebben te geven, dienen solidair te zijn met deze doelstelling; het principe ervan te aanvaarden.

Dit laatste is juist van de grootste beteekenis. Weet de bedrijfsorganisatie wat van haar wordt verwacht, dan zal het ook in de leiding die personen brengen, wier krachten en opvattingen de beste waarborgen geven, dat dit doel ook wordt bereikt. Verzuimt men dus bij den aanvang deze dingen klaar en duidelijk in het licht te stellen, dan staat ons op het gebied van de bedrijfsorganisatie nog een lange lijdensweg voor de deur. Voor Overheid en gemeenschap beteekent dit het gemis aan een bruikbare apparatuur in den sterk dynamischen tijd van heden.

Men kan zich de vraag voorleggen, of het geheele gevaarte van de organisatie van het bedrijfsleven in een zoo groot aantal organen, met de daaraan onafscheidelijk verbonden materiele en financiële consequentie, verantwoord is, wanneer de doelstelling alleen zou zijn: „Dienen van de belangen der leden”. Het is werkelijk de vraag, of het dienen van de belangen van productie en distributie zoo noodig is, dat hiervoor een gebouw van zoo'n omvang rechtvaardiging vindt.

Gezien wat industrie en handel zelve hebben weten te bereiken op het terrein van het dienen van haar belangen en wat de vrije organisatie dier groepen mede tot stand brachten, lijkt de opvatting, dat het geval heeler erg topzwaar wordt, niet overdreven. Maar de vragen van den dag liggen niet meer in het vlak van productie en distributie, maar in dat van het algemeen belang. Onze groote productie- en distributiemogelijkheden weten we niet voldoende te benutten ten dienste van den consument, ten dienste van het algemeen. Hier ligt de fout in het verleden, met haar verschrikkingen brengende gevolgen. Hier moet de Overheid optreden. Hier is het de taak van de bedrijfsorganisatie haar daarbij bij te staan. Maar dan moet ook hier het kernpunt van de bedrijfsorganisatie gelegd worden, wat beteekent, dat de basis van heden dient verlegd.

Bij een foutieven opbouw dreigt er voor de Overheid zelfs een ernstig gevaar te ontstaan. Een orgaan, ter behartiging van de belangen der leden, zoekt uit den aard der zaak naar wegen, dit zoo goed mogelijk te bereiken. Een voor de hand liggend middel is de concentratie tot uitschakeling van concurrentie. Het toch al reeds georganiseerd zijn in groepsverband leidt hier gereede toe. Een stapje verder is samenwerken — samensmelten —, monopoliestellingen zoeken; zeer zeker allen middelen om het bepaald eigenbelang der leden te dienen. De Overheid, aangewezen voor de bescherming van het algemeen belang, waarom het toch ten slotte voor haar moet gaan; een Overheid, die door beheersching van het bedrijfsleven, het verleden wil overwinnen en bouwen aan een betere, rustiger, meer algemeen welvarende samenleving, vindt dan, in plaats van een medewerkend georganiseerd bedrijfsleven, de in sterke machtspositie gekomen bedrijfspgroepen tegenover zich. Indien het dien kant zou uitgaan, zou dit feitelijk het failliet beteekenen van de grondgedachte, dat de bedrijfsorganisatie met verordenende bevoegdheid als rechterhand van de Overheid is te zien.

Dit dient voorkomen te worden. De bedrijfsorganisatie heeft een dubbele taak. Zij kan de belangen der leden dienen, voorzoover het bedrijfsleven daaraan behoefte heeft en de vrije organisatie door onvoldoende machtsmiddelen er niet toe in staat is. Maar daar bovenuit heeft zij de Regeering terzijde te staan, die het mechaniek van het maatschappelijk leven niet kan beheerschen zonder groote deskundigheid op het veelzijdig terrein van het bedrijfsleven.

Het is een geweldig experiment. Of ook andere wegen begaanbaar zijn om tot dit doel te geraken, kan hier buiten beschouwing laten. Men koos dit stelsel van bedrijfsorganisatie en reeds vóór den oorlog waren de ontwikkelingstendenzen in de Nederlandsche wetgeving aanwezig. Maar dan dient men ook consequent den weg te volgen en mag bij den start het schip niet een volmaakt anderen koers gaan zeilen.

Men kan met een toekomstig de Overheid reeds zien te midden van bergen van moeilijkheden. Zij dreigt te worden ontvangstation van klachten van zich benadeeldvoelenden; zij wordt het aanvalspunt met de bekende middelen van groot- en gewichtigdoenerij, van brutalen druk of handig gemanoeuvrere van belanghebbenden, die onderling een wedloop houden om de meeste zonnepaadjie te krijgen. Hierin kan de Overheid alleen dan baas blijven, wanveer zij in vol vertrouwen kan steunen op een haar welgezinde en de doelstelling goed aanvoelende organisatie. Zoo gezien, hangt alles af van den geest, waarmede het werk wordt ingezet. Op zijn hoede zal men moeten zijn voor de stille krachten, die onder het mom van medewerking, het op de mislukking hebben voorzien.

Er dreigt iets zinloos te komen in het steeds zich uitbreidend organisatieleven, indien de toekomsttaak zou ineenschrompelen tot een armzalige rest van in groepsverband dienen van eigenbelangen. Er is ander en beter

werk te doen. Nu de wapenen rusten (n) de vragen en problemen stormenderhand beslag leggen op aller energie, mag geen kostbaren tijd verdaan worden aan nutteloos gedebatteer en georganiseer op zijpaden.

VAN WIJNEN.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Onder invloed van de officieele bekendmakingen t.a.v. de geldzuivering, ging het publiek er op groote schaal toe over de overtollige kasvoorraden aan banken en spaarbanken toe te vertrouwen. In den jongsten weekstaat van De Nederlandsche Bank kwam dit enerzijds tot uiting in een daling van de bankbiljettencirculatie met f 327 miljoen, terwijl anderzijds de Schatkist de hieruit resulterende toeneming van de Rekeningcourant saldi van Anderen grootendeels benutte voor het onderbrengen van schatkistpapier. Het creditsaldo van het Rijk bij de centrale bank steeg met f 316 miljoen en heeft thans het niveau van f 838 miljoen bereikt.

De verwachte daling van de rentetarieven van den Agent van het Ministerie van Financiën is inmiddels een feit geworden. De officieele tarieven zijn met ongeveer $\frac{1}{8}$ tot $\frac{1}{7}$ verlaagd. De tendens, om kortlopend papier om te ruilen voor papier met langeren looptijd, bleef ook in de laatste dagen bestaan, voortvloeiend uit den wensch van de geldmarktinstellingen om van de bereidwilligheid van den Agent tot afgifte van jaarspapier gebruik te maken, om de ruimschoots van het publiek toevloeiende gelden, welke vermoedelijk ten deele vrij lang geblokkeerd zullen blijven, zoo redabel mogelijk te beleggen. Driemaands papier werd bijv. verhandeld tegen $1\frac{3}{8}$ pCt., vijf- en zesmaands papier tegen $1\frac{3}{4}$ pCt., en $1\frac{3}{16}$ pCt., terwijl de officieele afgifteprijzen resp. $1\frac{3}{8}$ pCt., $1\frac{1}{2}$ pCt. en $1\frac{9}{16}$ pCt. bedroegen; een niet onbelangrijk verschil dus met de Agentsprijzen.

Ook op de kapitaalmarkt streeft de Overheid naar een rentedaling, daar de staatsleeningen met een rentetype van meer dan 3 pCt. zullen worden geconverteerd in 3 pCt. leeningen. In hoeverre deze rentedaling zich over de geheele linie zal voltrekken en welke moeilijkheden dit voor levensverzekeringmaatschappijen en pensioenfondsen met zich zal brengen, kan thans moeilijk worden beoordeeld.

AANTEKENINGEN.

BERICHT VAN DE KAMER VAN KOOPHANDEL EN FABRIEKEN VOOR ZUID-HOLLAND TE ROTTERDAM.

De Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland te Rotterdam verzoekt ons onderstaand bericht te willen publiceren.

De Hoofdgroep Industrie heeft aan haar leden de mededeeling doen uitgaan, dat krachtens het Besluit Vijandelijk Vermogen (No. E 133) alle Nederlandsche octrooien, in handen van vijandelijke (Duitsche, Italiaansche, Japansche enz.) onderdanen, van rechtswege in eigendom op den Staat zijn overgegaan. Deze octrooien zullen thans ten bate van de Nederlandsche industrie worden aangewend. Het betreft hier een aantal van ongeveer 8.000 octrooien op velerlei gebied.

Teneinde nu de industrie in de gelegenheid te stellen om van deze octrooien kennis te nemen, zal door den Octrooiraad hiervan een volledige inventarisstaat worden opgemaakt, verdeeld in klassen en onderklassen, met vermelding van de ingeschreven licenties, ten name van Nederlandsche onderdanen, terwijl als bijlagen de gedrukte octrooischriften worden bijgevoegd. Deze gegevens zullen worden gedeponereerd bij de *Kamer van Koophandel, alwaar zij voor belanghebbenden ter inzage liggen*. Tevens zullen aan alle secretarissen der Bedrijfspgroepen van de Hoofdgroep Industrie afschriften van bovenbedoelden inventarisstaat worden toegezonden, zoodat ook deze

in de gelegenheid zijn de onder hun groepen ressorteerende bedrijven in te lichten.

Het is van het grootste belang, dat iedere Nederlandsche industrie nauwkeurig kennis neemt van deze octrooien en zorgvuldig overweegt, of hieronder octrooien zijn, die voor haar van belang zijn. Mocht dit het geval zijn, dan is het dringend gewenscht hiervan mededeeling te doen aan de Hoofdgroep Industrie.

Voor de gevallen, waarin een bepaald bedrijf reeds van een vijandelijk octrooi een licentie bezit, doch zulks niet bekend is bij den Octrooiraad, is het voor het betrokken bedrijf van belang van bovenbedoelden inventarisstaat kennis te nemen, dan wel terzake met den Octrooiraad in verbinding te treden, opdat voorkomen kan worden, dat met een dergelijk octrooi gehandeld wordt, alsof er geen licentie bestond.

Het ligt in de bedoeling, dat het beheer van deze octrooien zal geschieden door een daartoe in het leven te roepen stichting.

Hiervan zal te zijner tijd in de Staatscourant nadere mededeeling worden gedaan.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

La recurrence des cycles est-elles un phénomène nécessaire en économie capitaliste? par F. Michotte van den Berck, Docteur en Droit. Licencié spécial en Economic politique, 1943. 50 blz.

BROCHURES.

Korte schets van de Economische ontwikkeling der Vereenigde Staten gedurende den oorlog. Rotterdamsche Beleggingsconsortium N.V. 19 pag.

Het eerste verzamelgebouw voor Gossiers te Rotterdam. Uitgave van de Kamer van Kopohandel en Fabrieken voor Zuid-Holland, Rotterdam. Juli 1945. 23 blz.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen ¹⁾	Binnenl. wissels open marktpapier, beleeningen, voorschotten alh Rijk en diverse rekeningen ¹⁾	Totaal activa	Totaal opeisch. schulden
17 Sept. '45	5.202.073	169.940	5.447.870	4.967.011
10 " " '45	5.200.328	176.228	5.452.413	4.971.627
3 " " '45	5.200.993	173.877	5.450.731	4.969.973
27 Aug. '45	5.201.042	163.639	5.444.042	4.963.363
20 " " '45	5.201.263	163.781	5.444.405	4.963.748
13 " " '45	5.201.385	188.961	5.475.708	4.995.073
6 " " '45	5.201.602	409.624	5.696.597	5.215.427
30 Juli '45	5.201.741	479.183	5.766.297	5.285.164
23 " " '45	5.201.574	531.318	5.818.265	5.337.412
16 " " '45	5.201.574	675.713	5.963.160	5.482.876
9 " " '45	5.201.645	755.510	6.043.040	5.562.929
2 " " '45	5.201.606	786.387	6.073.902	5.594.655
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Bankassig-natiën en diverse rekeningen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatkist-papier rechtstr. onder-gedacht
17 Sept. '45	2.118.035	2.848.780	148.747	C. 943.040	—
10 " " '45	2.445.432	2.526.010	148.663	C. 626.273	—
3 " " '45	2.532.429	2.437.399	148.594	C. 503.663	—
27 Aug. '45	2.573.489	2.389.752	148.513	C. 475.003	—
20 " " '45	2.722.632	2.241.025	148.462	C. 414.663	—
13 " " '45	2.858.039	2.136.944	148.437	C. 302.816	18.000
6 " " '45	3.086.507	2.127.047	150.755	C. 360.133	239.000
30 Juli '45	3.447.841	1.837.298	148.877	C. 230.142	318.000
23 " " '45	4.005.187	1.331.185	149.609	C. 139.567	361.000
16 " " '45	4.676.466	663.320	148.160	C. 108.487	509.000
9 " " '45	4.901.351	641.465	147.985	C. 148.233	595.000
2 " " '45	4.960.365	746.111	147.168	C. 105.130	592.000
6 Mei '40	1.158.613	255.174	10.230	C. 22.962	—

¹⁾ De posten „Correspondenten in het buitenland” en „Buitenlandsche betaalmiddelen (excl. pasmunt)”, voorheen begrepen in de „Diverse rekeningen”, zijn van 5 Juli 1943 af opgenomen onder de „Buitenlandsche portefeuille, in onzen staat samengevat als „deviezen”

Vacatures

Bankinstelling te Amsterdam vraagt voor spoedige indiensttreding een ervaren

Doctor of Doctorandus in de Economische Wetenschappen.

Leeftijd niet ouder dan 35 jaar. Zij, die zich op financieel en monetair terrein hebben gespecialiseerd, genieten de voorkeur. Brieven onder no. 2139 A. Y. aan Advert.-Kant. J. H. de Bussy, Rokin 62, Amsterdam-C.

RIJKSVERZEKERINGSBANK.

Het Bestuur der Rijksverzekeringsbank roept sollicitanten op naar de betrekking van

Hoofdambtenaar

bij die instelling, ter vervulling van de functie van Chef der Afdeling Geldbelegging. Rang en salaris nader overeen te komen. Leeftijd niet jonger dan 35 jaar.

Candidaten voor genoemde betrekking moeten beschikken over een uitgebreide financiële kennis en over een veelzijdige ervaring op financieel gebied.

Bij voorkeur komen in aanmerking zij, die in het bezit zijn van een diploma Handelshoogeschool of van een economische faculteit.

Sollicitatiën schriftelijk binnen 14 dagen na plaatsing dezer advertentie te richten tot den Secretaris-Generaal der Rijksverzekeringsbank, Apollolaan 15, Amsterdam, met vermelding van bijzonderheden en van aanbevelingen.

Plaats vacant, voor

jong Econ. Drs.

als assistent van Secretaris div. Vak- en Ondervakgroepen. Ervaring niet vereischt. Brieven met uitvoerige gegevens en opgave van verlangd salaris onder no. 234 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Groot Industrieel bedrijf in het Westen des Lands zoekt voor haar afdeling Secretariaat een

Jurist

leeftijd pl.m. 25 jaar, schriftelijke sollicitaties, voorziet van recente foto, te richten aan Advertentiebureau Hund, Groenmarkt 36 te Den Haag, onder no. 1945.

Bij het Bureau Statistiek der Gemeente Amsterdam is te vervullen de functie van

Commies of Hoofdcommies

(Salarisgrenzen f 2900—f 3750, resp. f 3050—f 4525). Vereischt wordt: het bezit van het diploma van doctorandus, hetzij in de economische wetenschappen, hetzij in de sociale geographie. Statistische practijk en het verricht hebben van zelfstandig wetenschappelijke arbeid strekken tot aanbeveling. Volledige sollicitaties binnen 14 dagen na plaatsing dezer advertentie te zenden aan den Dienst voor de Gemeentelijke personeelsvoorziening, Sarphatistraat 92. Persoonlijk bezoek uitsluitend na oproeping.

De Coöperatieve Groothandelsvereniging De Handelskamer „HAKA” G.A. te Rotterdam, zoekt een

Chef van de productieleiding en technische dienst

voor haar Productiebedrijven te Utrecht. Vereisten: Goed inzicht in bedrijfsorganisatie en geschiktheid om leiding te geven bij bouw, installatie, en onderhoud van energie-voorziening met medewerking van één of meer deskundigen. Het bedrijf omvat o.a. de productie van levensmiddelen en zeep-producten. Leeftijd: 30—35 jaar. Werktuigkundige ingenieurs (Delft) genieten de voorkeur. Sollicitanten moeten bereid zijn deel te nemen aan een psychotechnisch onderzoek. Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige inlichtingen omtrent opleiding, diploma's, levensloop, laatstgenoten salaris, leeftijd enz., voorzien van goed gekende pasfoto in te zenden aan onze afdeling Personeelszaken van de Handelskamer te Rotterdam, Postbus 6008, onder het motto Chef Productieleiding en Technische dienst, vóór 26 September a.s.

Vacatures

De Coöperatieve Groothandelsvereniging De Handelskamer „Haka“ G.A. zoekt een

jong medewerker

voor documentaire en publicistische arbeid.

Vereist: Brede algemene ontwikkeling. Bijzondere belangstelling voor sociaal- en bedrijfseconomische zaken; vlot en degelijk publicist. Gewenst: Academische opleiding (eventueel nog te voltooien). Bekendheid met verbruikscoöperaties. Salaris nader overeen te komen. Psycho-technisch onderzoek voor benoeming. Indiensttreding: zo spoedig mogelijk. Sollicitaties te richten aan De Handelskamer, afd. Personeelszaken onder: Publicist, postbus 6008, Rotterdam W., vóór 26 Sept. a.s. Persoonlijk bezoek uitsluitend na uitnodiging.

Bij middelgroot industrieel bedrijf te Rotterdam vacceert de betrekking van

Chef de Bureau

Vereichten: Grondige kennis van moderne fabrieksboekhouding, variabele budgetteering en loonadministratie, voldoende bekend met fiscale en sociale wetgeving.

Zij, die in een soortgelijke functie reeds eerder werkzaam zijn geweest, genieten de voorkeur. Leeftijd 35-40 jaar. Brieven met vermelding van opleiding, loopbaan, verlangd salaris en godsdienst onder no. 238 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Diversen

Accountantspraktijk

ter overname gevraagd door Accountants-lid N.I.V.A., die zich zelfstandig wenscht te vestigen. Brieven onder no. 237 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Het Algemeen Psychotechnisch Laboratorium

onder leiding van

Drs. J. Slikboer en G. de Groot.

belast zich met het beoordelen en selecteren van personeel, alsook met het geven van adviezen inzake de keuze van studie of beroep.

Individueel onderzoek met het oog op aanleg, bekwaamheden, karaktereigenschappen, opvoedingsmoeilijkheden en andere speciale vragen.

Heerengracht 435-437, A'dam-C., Telef. 33746

SCHRIFTELIJKE CURSUS VOOR MODERNE BEDRIJFSADMINISTRATIE

Leidt op voor het examen moderne bedrijfsadministratie — Behandelt o.a. administratieve organisatie, de rekeningstelsels, voor- en nacalculatie, standaardkosten en budgetteering, loonstelsels en loonadministratie, bedrijfsstatistiek, toepassingen in verschillende bedrijven — Biedt uitstekend verzorgde lessen en beschrijvingen, uitvoerige en gedegen correctie van de uitgewerkte vraagstukken, alle gewenste voorlichting op studiegebied — Beschikt over talrijke medewerkers uit de praktijk van het bedrijfsleven — Verzorgt behalve den hoofdcursus ook voorbereidende, aanvullende en repetitiecursussen.
Prospectus op aanvraag

SECRETARIAAT BEURSGEBOUW
KAMER 321 — ROTTERDAM

De Aanvullende Brandpolis

van

De „Assumij“ van 1896 N.O.
s-Gravenhage

Ook in de jaren
1940-1945

„Koninklijke“

Nederl. Boekdrukkerij

H. A. M. Roelants

Schiedam

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

VAN DIJK & Co.

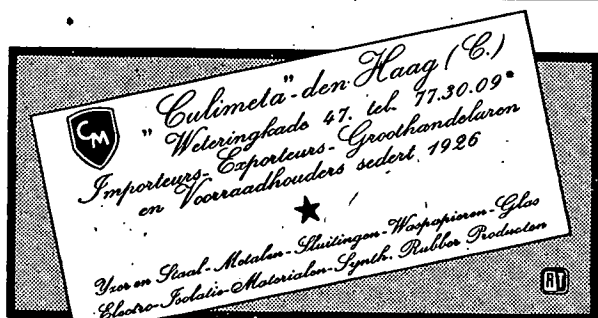
EENDRACHTSWEG 11 — ROTTERDAM

Makelaars en Commissionnaires in Effecten

Effecten - Coupons - Vermogensbeheer

Telefoon 20845 — 21889 — 40631

Beurs Nis 6 — Telefoon 24178 — 24378

SCHRIFTELIJKE CURSUSSEN „STATISTIEK“

In **OCTOBER** a.s. beginnen de nieuwe cursussen

A. ELEMENTAIRE STATISTIEK

B. ALGEMEENE STATISTIEK

C. BEDRIJFSECONOMISCHE STATISTIEK

ter verkrijging der diploma's Statistiek. Inlichtingen en uitvoerig prospectus verkrijgbaar te LEIDSCHENDAM, Gebouw „Hulp en Heil“, Tel. 260.

NERLANDSCHE STICHTING VOOR STATISTIEK